

Orice comunitate umană se caracterizează printr-o unitate de viață materială și spirituală care menține vreme îndelungată structuri și rânduieli ce i sunt proprii, conducându-se în activitatea social-economică ca și în cea spirituală după străvechi norme și tradiții cu caracter de permanență și stabilitate.

O manifestare tradițională, complexă, care antrenează întreaga obște a satului, marcând unul din cele mai semnificative momente din viața individului și a colectivității din care face parte în același timp, o constituie nunta. În cadrul ceremonialului nunții se reinnoiesc continuu o serie de obiceiuri și datini transmise din generație în generație, fixate de o tradiție îndepărtată în timp și ale căror sensuri și semnificații primare s-au pierdut, menținându-se doar obiceiurile ca atare.

Ceremonialul nunții prezintă un interes aparte, protagonișii — mirele și mireasa — ca și asistența — rudele apropiate și prietenii care îndeplinesc o serie de acte în timpul nunții — purtând în cadrul său un costum distinct prin faptul că, portului popular de sărbătoare, confecționat din materiale mai bune și mai bogat ornamentate, cumulând maximum de elemente estetice, i se adăugau unele însemne specifice ritului de trecere de la o modalitate existențială la alta, deosebită de cea anterioară, cu implicații în modul de viață și comportamentul individului, căsătoria marcând, totodată, și o schimbare a relațiilor sociale.

Însemnele pe care le purta mirele, și care completau costumul ceremonial, aveau rolul de a îmbogăți portul de sărbătoare, de a-i conferi mai mult fast și

strălucire, dar și o funcție socială și simbolică distinctă, subliniind nevoia de prestigiu și reprezentarea mirilor.

În spațiul culturii tradiționale românești exista obiceiul ca mirele — în funcție de tradițiile locale și de posibilitățile materiale — să-și împodobească pălăria sau căciula cu o serie de accesorii, realizate din cele mai diverse materiale: de la buchețelele de flori naturale și spice de grâu (vara), pene de păsări (păun, fazan, curcan), culminând cu așa-numita „pană de păun” din zona Bistrița-Năsăud, confecționată din sute de pene de păun, montate cu multă măiestrie și asociate cu mai multe rânduri de „lățițare” (podoabe realizate din mărgelile mărunte, policrome, din împletirea cărora rezultau cele mai variate combinații de motive geometrice); bani (*icușari* de aur din salba miresei sau monede din argint, în județele Argeș, Brăila, Dolj, Giurgiu, Ialomița, Mehedintzi, Olt, Vâlcea) până la florile artificiale (iarna), mărgelile, ori șireturi din fir auriu, panglici și hârtie colorată.

În unele zone, aceste accesorii se combinau între ele dând naștere unor podoabe complexe, la realizarea cărora concureau cele mai felurite materiale: flori naturale și artificiale, mărgelile, pene de păsări, hârtie și panglici de mătase multicolore.

Situația materială a mirelui ca și nevoia sa de reprezentare, de distincție, de diferențiere față de ceilalți participanți, erau marcate, în asemenea ocazii festive și de podoabele extrem de costisitoare realizate din fir de aur ce ornamantau calota pălăriilor de păslă din zona Munților Apuseni și în județele Suceava și Neamț.

Însemnul purtat de mire la pălărie sau căciulă, începând din ziua logodnei, era cunoscut sub numele de „văstră” sau „vârstă” în județele Brașov și Sibiu; „pană” sau „peană” în județele Arad, Cluj, Harghita, Hunedoara, Mureș, Sibiu, ori de „struț” în județele Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Mureș, Satu Mare, — așa cum relevă anchetele socio-etnografice întreprinse cu ocazia cercetărilor de teren pentru „Atlasul Etnografic al României”.

În unele sate din județele Bistrița-Năsăud și Cluj exista obiceiul ca mirele să poarte pălăria pe cap în toată perioada cât dura ceremonia nunții.

Unele dintre podoabele care împodobeau căciula mirelui erau caracteristice și portului tradițional de sărbătoare al flăcăilor, ele continuând să se mai poarte trei sau patru săptămâni și după evenimentul căsătoriei.

Un alt însemn al mirelui, general răspândit pe toată cuprinderea spațiului cultural românesc, menținut și astăzi în ceremonialul nunții, este floarea de mire sau de ginere. Cumpărat din târg, acest însemn consta, de regulă, dintr-o floare artificială, albă și din beteală, și mai rar dintr-o floare naturală. Însemnul era pus duminică dimineața la casa miresei, de către naș, nună, mireasă sau druze. Terminologia care-l desemnează este deosebit de bogată, variind de la un județ la altul: „bucet de mire” (Tulcea); „cocardă” (Bihor, Buzău, Brăila, Constanța, Dâmbovița, Dolj, Giurgiu, Ialomița, Ilfov Prahova, Teleorman); „gherlandă de mire” sau „ghirlandă” (Brăila, Galați, Giurgiu, Mehedinți); „vârstă” (Brașov, Covasna); „peană” (Alba, Arad), Bihor, Hunedoara, Mureș, Sibiu); „struț” (Maramureș); „țimir” (Neamț). De multe ori, floarea de mire se asocia cu bani (galbeni, bani de argint ori de hârtie), cu o batistă cusută și dăruită de mireasă sau cu panglici colorate.

Pe aproape toată întinderea spațiului cultural românesc, mirele — spre a se distinge de restul nuntașilor — trebuia să respecte anume reguli ceremoniale, potrivit rânduielii transmise din generație în generație, colectivitatea tradi-

Costum bărbătesc de sărbătoare — Curtișoara, Olt

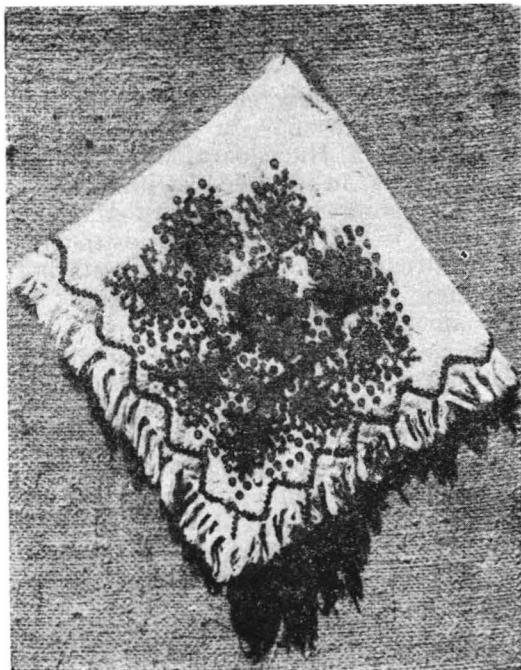
țională imprimându-le un caracter de obligativitate. Aceste reguli cereau ca mirele să poarte, în unele zone, un ștergar confecționat din bumbac, dar mai ales din borangic, însemn care se așeza în diverse moduri: în diagonală, peste piept, sau în jurul gâtului, ambele capete atârând libere în față, sau prinsă la brâu; în alte zone, o batistă de mire prinsă în piept sau la brâu, ori purtată pe spate.

Alte însemne ce aveau o arie de circulație mai restrânsă erau basmaua din păr sau mătase, purtată pe umeri sau în diagonală peste piept, brăul tricolor, brăul roșu ori cureaua bogat decorată, funda roșie legată în față, peste pieptar, ciucurii policromi din lână prinși la piept, bâta de lemn ornamentată și împodolită cu panglici multicolore (județul Hunedoara) și toporul de junc (județul Caraș-Severin).

Uneori, aceste însemne nu se limitau la o singură piesă, ci se combinau între ele sau se asociau cu alte simboluri.

În cadrul ceremoniei nunții mai apar și alte obiecte rituale, cu valoare de simbol, indispensabile desfășurării în bune condiții a scenariului nunții, investite cu atribute suplimentare¹. Din seria obiectelor cu valoare de simbol fac parte și darurile de nuntă ce se pregăteau din timp de către mireasă pentru mire și familia acestuia și de către mire pentru mireasă și socrii mici. Aceste daruri ce se schimbau reciproc între atacanții principali, de unde și denumirea lor de „schimburi” — dintre care unele erau confecționate în răstimpul de la logodnă până la nuntă, iar altele cu mult înainte de momentul căsătoriei — aveau în contextul la care ne referim, înțelesul de „legământ”², întrucât prin desprinderea din vechile familii a cuplului mire — mireasă și prin întemeierea unei noi familii se stabileau relații complexe de înțajutorare, de solidaritate cu familiile din care proveneau tinerii cât și cu colectivitatea, căsătoria întărind structura neamului și a colectivității însăși.

Darurile pe care le pregătea mireasa anume pentru mire, după logodnă, și pe care mirele le îmbrăca, pentru prima dată, în ziua cununiei, constau, de regulă din piese de port, îngrijit lucrate, priciperea, talentul și vrednicia fetei fiind de cele mai multe ori, apreciate în funcție de aceste cadouri, țesute și cusute de ea, în cea mai mare parte. Dintre aceste daruri pregătite de mireasă pentru mire, cel mai important este, „cămașa de mire” care se confecționa din diferite materiale: cânepă, in, cânepă în amestec cu in, bumbac, cânepă și bumbac, in și bumbac, borangic, bumbac și borangic,

Batistă de ginere — Dobrogea

Miri din Maramureș

lână, bumbac și lână, lănică, material cumpărat, în funcție de situația materială a miresei și conform tradițiilor locale. Cămașa mirelui era de fapt cămașa de sărbătoare din zona etnografică respectivă, decorată mai bogat pentru o asemenea ocazie.

Cercetările de teren evidențiază pregnant prezența obiceiului de a se coase cămașa pentru mire pe aproape întreg teritoriul țării. Diferențele ce apar de la o zonă la alta se referă doar la persoana care îndeplinea această datină și care putea fi: mireasa, mama miresei, surorile ei, surorile lui, nașa, o femeie specializată din sat, o fată mare din sat, diverse persoane din sat. În unele localități, cămașa de mire se cumpăra.

În majoritatea zonelor etnografice ale țării, cămașa mirelui se cosea de către mireasă. În Moldova o mare frecvență îl avea obiceiul ca mireasa să fie ajutată, în pregătirea darurilor, cu una două săptămâni înainte de nuntă, de către fete și neveste tinere. La casa miresei se organiza „serile”, un fel de clacă la care participau fetele și nevestele alese dintre rudele apropiate ale miresei. La astfel de clăci se copia și se cosea cămașa de mire, precum și celelalte daruri. Aici se povestea și mai ales se căutau o mulțime de cântece legate de toate secvențele principale ale nunții³.

În funcție de tradiții locale, cămașa mirelui, după nuntă, era să fie păstrată și refolosită, numai la ocazii festive de către mire (la sărbători, la nunți, la nedei), fie definitiv rânduită în vederea utilizării ei la îngropăciune fie folosită la rând cu orice altă piesă de îmbrăcăminte, fără a avea o semnificație deosebită. Cercetările de teren relevă faptul că, în majoritatea satelor anchetate, cămașa mirelui se păstra în vederea utilizării ei la înmormântare. În cazul folosirii cămășii de mire în vestimentația mortuară suntem în prezența unui aceleiași simbol legat atât de ritualul nunții cât și al morții.

Pe albul imaculat al cămășii de mire se profilau hainele grele — confecționate din blană și pănură, purtate de obicei în anotimpul rece: pieptare, co-

joace, glugi, sumane, veste — și cele ușoare, — realizate din pânză albă, cum era, spre exemplu „laibărul” sau „mănecarul” frecvent întâlnit în vestimentația mirelui în județul Alba. Existau însă și zone etnografice în care îmbrăcarea acestor piese de către mire în ziua nunții era obligatorie, fiind impusă de normele tradiționale. Astfel, în județele Maramureș și Satu Mare, indiferent de anotimp, mirele era obligat să poarte guba. Sumanul, denumit în termeni locali „șibă” în județul Vâlcea și „zeche” în județul Brașov, constituia piesa obligatorie pentru mire, acesta trebuind să-l împrumute în cazul în care nu-l avea. În județul Sibiu, în satele în care oieritul a fost ocupația de bază a locuitorilor, din ținuta mirelui trebuia să facă parte, obligatoriu, cojocul. În localități din județele Bihor, Bistrița-Năsăud, Gorj, Mehedinți, se semnalează purtarea obligatorie a glugii de către miri.

Din vestimentația mirilor nelipsite erau „straița” și „uiosu” în județul Satu Mare, și „buboul” - (sau „sarica”) în localități din județele Brașov și Sibiu. Obligativitatea mirilor de a purta asemenea piese în ziua cununiei conferea, acestor elemente de port, un rol ceremonial, de simbol.

În cadrul comunității tradiționale, marile evenimente erau marcate, pe toată întinderea spațiului cultural românesc, nu numai prin ritualuri cu secvențe bine conturate, ci și prin consacrarea unui caracter ceremonial, festiv, pieselor de port. Și deși funcțiile și semnificațiilor rituale ale acestor elemente s-au pierdut, unele dintre ele continuă să se păstreze și astăzi în recuzita ceremonială ca simboluri ale ceremonialului nunții.

NOTE

¹ Sanda Larionescu, *Modelul riturilor de nuntă din Câmpia Olteniei*, în „Studii și cercetări de etnografie și artă populară, Muzeul Satului și de Artă Populară”, 1981, p. 447.

² *Ibidem*, p. 449.

³ Simion Fl. Marian, *Nunta la români*, București, 1890, p. 240.